

dést megakaszthatná. Minden remény meg van azonban arra, hogy ha dr. Capek Isten segítségével munkáját tovább viheti s közben magának munkatársakat és utódokat nevelhet, Prága városában az unitarizmus örök időkre gyökeret ver.

A budapesti Misszió Ház mintájára az angol és amerikai unitáriusok támogatásával a prágai unitáriusok is egy értékes házat vásároltak a belvárosban. A ház kiürítését és birtokbavételét illetően azonban ők is hasonló nehézségekkel küzdenek. Szerencsájük, hogy egy üzlethelységnek a bérlőjét sikerült kifizetniök s a helységet, mely megelőzőleg is könyvesbolt volt, unitárius könyvesboltta átalakítaniok.

Prágában a belváros egyik üzlethelységének aranybetűs felirata cseh nyelven ekép hangzik: „Unitárius Könyvesbolt”.

Dr. Csiki Gábor.

LELKÉSZTOVÁBBKÉPZÉS.

Az egyházak munkája a háború után sokkal nehezebb, mint volt a háború előtt; pedig most kerültek abba a helyzetbe, hogy igazi hivatásuknak élhetnek. Most ugyanis minden magyar egyház legszentebb kötelessége s legnemesebb hivatása abban áll, hogy híveit s azokat, akik adnak valamit a valláserkölcsi életre, a jóban megerősítse, a küzdelemben megcélozza s egyéni és társas boldogságukra juttassa.

A háború következtében igen sokszor nemcsak az egyén kerül anyagi és szellemi veszedelembé, hanem a családi élet tisztasága, a tulajdon szentsége, a társasélet léte, az egyház joga, a faj megélése, a nemzet sajátos önálló fejlődése is támadásnak van kitéve. Azok a biztosnak vélt bástyák, melyek az emberi társas életet alappilléreként védelmezték s azok az értékek, melyek az ember életét méltóvá tették a művelt és hivatásos jelzők hordozására: mind megrendültek. A rend és harmónia megbomlott, új emberek, új időkben új tanokat kezdtek hirdetni s természetszerűen zűrzavarnak kellett előállania, mint az iszap és szemét az áradatnál felülkerül.

Egy ilyen világrengegnél megpróbálták és megpróbálják, hogy valamit változtassanak a múlt eredményén s amint e próbálkozásban igazi értékek nyerik el megbecsültetésüket, kerülnek helyükre s létesül a fejlődés: annyiban örömmel üdvözöljük a próbálkozásokat. Ha azonban a hasznost össze tévesztik az értékessel s igazi értékek helyére értéktelen limlomot, rend helyére rendelleniséget, a fejlődés helyére lezüllést, sorvadást akarnak beerőszakolni, akkor minden erőnkkel a tiszta értékek megmentésére sietünk s nem engedjük, hogy a hitelenség és látásnélküliség legyőzze a meggyőződéses hitet és a tiszta látásokat.

A mi magyar egyházaink titáni küzdelmeket vívtak és vívnak ma is azért, hogy évezredes, ill. évszázados értékeiket megmenthessék s továbbfejleszthessék; azért, hogy művelt és lelkes híveiket ne engedjék a műveletlenség és lelketlenség posványába bukni, ahová szívesen rántana, avagy taszítaná a Sátán szelleme.

Ebben az emberfeletti küzdelemben egyházi és világi hívek vállvetve, egyakarattal, halálmegvetéssel, teljes elszántsággal, öntudatosan fáradoznak, küzdenek. Nagy értékek nagy áldozatokat kívánnak, legyen áldott Istennek szent neve érette!

A mi unitárius egyházunk kebelében a világi hívek emberül teljesítik kötelességüket, hogy népünket közelebb vigyék ama biztató állapothoz, mikor teljes bátarsággal támaszkodhatik egyházunk az ő vállára.

Belső embereink általában hivatásuk magaslatán állanak s lelkészeink, kik leginkább exponálva vannak minden téren — csekély kivétellel — a jó példát adó Mester, a názáreti Jézus nyomdokában járnak s életük sem drága, csakhogy a rájuk bízottakat elvégezhessek.

Szellemi továbbképzésükre irányultak 1925. szeptember 1—2—3 napjain Székelykeresztúron az előadások és megbeszélések. Az egyház a Theologia Akadémia s a Lelkészkör révén óhajtotta apostolait, sőt némely esetekben prófétáit tájékoztatni ama szellemi mozgalmak felől, melyek a különböző valláserkölcsi és theologiai mezőkön az újabb időkben — a jelen nehéz viszonyok közt — észlelhetők voltak s tudomást szerezhettünk róluk. A különböző előadók saját szakjaikban iparkodtak útbaigazítani a tájékozódni akarókat s mindenkinek bőséges alkalma volt tudományos és gyakorlati kérdésekben elmerülnie.

Az egyes theologiai tudományokkal kapcsolatban nemcsak az illető tárgy honi fejlődését, hanem külföldi kialakulását is szemlélhettük és nemcsak régi megállapodott tárgyak, hanem új kérdések is kerültek szóba. Különösen a német szellemi mozgalmakba tekinthettünk bele s tárgyalásaink folyamán megállapíthattuk, hogy a nagy szellemi mozgalmak nem a győző, hanem a legyőzött államokból indulnak ki.

Az összehasonlító vallástudomány olyanak tűnt fel, amely az unitárius theológiáknak legsajátosabb tárgya s a bölcsélet mezeje eszünket is igénybe veszi szívünk és látomásunk mellett. Mindenben mindenütt a fokozatos fejlődést szemlélhettük s örömmel állapíthattuk meg, hogy a tudományos világ nemcsak igazolja az unitarizmus theologiai és valláserkölcsi álláspontját, hanem igen sokszor épen maga fejt ki azt.

A tudományos kérdések mellett szóba kerültek mindennapi gyakorlati kérdéseink is s e tekintetben is igen sokat okulhattunk. Lelkészeink meggyőződhetek arról, hogy nem szabad szellemileg begombolkozniok, mert aki elzárkózik a világo sság

elől, előbb-utóbb elveszíti szemevilágát, látóképességét. Meggyőződhetek arról is, hogy amíg ők küszködtek végváraikon s védték a magyar unitárius kereszténységet, minden törekvő nép fokozott erővel kereste a szellemi haladást. Különösen Anglia és Németország jártak elől e tekintetben s Németország példájából láthatták, hogy a haláltusa nem emésztette fel e nagy nép teljes szellemét, hanem annál jobban törekedtek a szellemi haladásra is, mennél inkább megvolt támadva létök.

Lelkészeink arról is meggyőződhetek a megbeszélések alkalmával, hogy kicsiny egyházunkban mindannyian munkálkodni óhajtunk azért, hogy népünk haladását, boldogságát, fejlődését előmozdíthassuk.

Misszióink ez nekünk egyeseknek s missziója egyházunknak is. Az egyház hívei boldogságát és üdvét munkálni van hivatva.

Mindent abból a célból kell néznünk és végezünk, hogy népünket a maga erdélyi magyar unitárius érületében emeljük s általuk és bennük létesítsük az Istennek amaz országát, mely az igazi testvériség fogalmán és valóságán épül fel.

Meggyőződéssel valljuk, hogy a lelkésztovábbképző jó úton haladt s igen alkalmas volt arra, hogy célját szolgálja minden tekintetben.

A jövőt illetőleg azonban a rendezőség figyelmébe ajánljuk a következőket :

Csak félannyi tárggyal kell foglalkozni, mint az idén, a mostani program túlzsufolt volt. A tárgyak megválasztásánál s az előadások sorrendjének megállapításánál ügyelni kell arra, hogy az egymásutániség, az időbeliség is tekintetbe vétessék. Kivánatos, hogy a külföldi valláserkölcsi társadalmi mozgalmak is ismertetve legyenek, ne csak a szellemiek. Saját egyházi helyzetünk öntudatos megvilágítása elmaradhatatlan, mert enélkül nem lehet célszerűen munkálkodnunk egyházunk egyetemén belül.

Szem elől egy percre se tévesszük, hogy a lelkésztovábbképző az egyházfejlesztésért van s mindannyian azért munkálkodunk, hogy a gyakorlati életben, az élet valórávalásában nagyszerű hivatásunkat töltsük be.

Jövőben lelkészeinket még teljesebb számban óhajtjuk együtt látni s addig is azt üzenjük nekik, hogy a felnőttek különös gondozása mellett legelső és legfontosabb teendőnek ismerjük a *jövő nemzedék* nevelését.

Dr. Kiss Elek.

1925. AUGUSZTUS 9.

Nevezetes nap. Történelmi dátum. *Ferencz József* unitárius püspök születésének kilenczvenedik évfordulója. Egyben a világ unitáriusainak bensőséges ünnepe. Mert *Ferencz József* püspök és az unitarizmus elválaszthatatlanok egymástól. *Dávid Ferenc* lelke teremtette meg az erdélyi unitarizmust. *Szentábrahámi Mihály* filozófiai gondolkozással megalkotta hitrendszerét. *Ferencz József* egyéniségével a gyakorlati életben valósította meg. Élete megtestesülése egy igazi unitárius életnek. Ez az élet mindenképp előtt *nemes egyszerűségével* lep meg. Nincsen benne semmi fellengős, semmi érhetetlen és megmagyarázhatatlan misztikum. Mint a kristálytiszt forrásvíz, úgy csörge-dez, enyhületet adva azoknak, akik belőle meríteni akarnak. Ez a forrás az evangelium ősi talajából fakad. Nincsen megzavarva konciliumi végzésekkel, zsinati határozatokkal s azokkal az emberi gyarlóságából származott üres külsőségekkel, amelyek káprázatba ejthetnek, de a lélek táplálására nem szolgálnak. Az evangeliumi nemes egyszerűség s az evangelium lelkéből táplálkozó lélek emeli ki *Ferencz Józsefet* a többi emberek közül s ez által lett „*primus inter pares*“. Püspöksége s az azzal járó méltóság nem bullákon s dekretumokon alapszik, hanem az ő evangeliumi lelkületén. Szép és magaslatos hivatala is, amely övezi nevét, de nem kisebb az a tekintély is, amelyet ő kölcsönöz hivatalának. És ha a társadalom becsülésének az az osztatlan megnyilvánulása, amely születésének kilenczvenedik évfordulója alkalmából kifejezésre jutott, részben szólott az unitárius püspöknek is, de annak nagy része *Ferencz Józsefet* illette, aki ezt az egyszerű és minden külső disztől mentes hivatalt olyan magaslatra tudta emelni, hogy előtte felekezeti különbség nélkül az egész erdélyi magyarság s angol és amerikai testvéreink is önkényt meghajoltak.

Az unitarizmus nem változhatatlan dogmákkal körülbástyázott ősi vár, hanem élő organizmus, amely részt követel az élet mindannapi világosságából s lépést tart a haladás és fejlődés törvényeivel. Ebben van örök ifjúsága. És a kilenczven éves *Ferencz József* is az örök ifju püspök. Egy egészen más világra esik gyermek- és ifju kora. Más lelki áramlatok között növekedett. De ezek nem kötötték meg lelkét és gondolatvilágát, hanem mindig tart kebellet fogadta a haladó élet igényeinek zörgetését. Ezen haladni vágyó és akaró léleknek a vezetése, irányítása és személyes munkássága által új alakot öltött az utóbbi 50—60 év alatt az unitarizmus maga és az unitárius egyház szervezete. Ugy, amint ezt a modern kor megkívánta. Csak egy van, ami előtt mindig elzárkózott történelmileg kifinomult lelkivilága: